

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Tavoite edistää tehokkuutta ja yritysten osallistumismahdollisuuksia julkisissa hankinnoissa on luonnollisesti kannatettava. Esitetyt toimenpiteet ovat kuitenkin hallituksen tavoitteiden vastaisia usealla tavoin.

Hallitusohjelman norminpurkutavoitteet edellyttäisivät lain kautta tapahtuvan mikromanageroimisen vähentämistä. Samassa hengessä voisi kunnioittaa kuntien omaa tahtoa ja tavoitteita, joihin ilman muuta kuuluu tehokkuus ja onnistuneet hankinnat. Sen sijaan kuvitellaan, että tällainen tavoite tarvitsisi kaikkietävän lainsäätäjän hyväntahtoista ohjausta harhailevien lampaiden saattamiseksi oikealle tarpeeksi kaidalle polulle.

Koko asetelmassa on ristiriitaista se, että yhtäältä hankintoja ei saa pilkkoa keinotekoisesti ja toisaalta vaaditaan pilkkomaan lähtökohtaisesti. Jos tehokkuus otetaan ohjenuoraksi, pitäisi tietysti pilkkoa, jos siitä on tehokkuushyöty ja muuten ei tietenkään. Hyvä esimerkki on valinta KVR-rakentamisen ja useamman urakan erikseen tilaaminen. Ei liene sellaista näyttöä, että KVR-urakoitsijan aliurakoitsijat olisivat vähemmän tehokkaita kuin kunnan suoraan hankkimat. Tehottomuutta voi aivan hyvin myös lisätä se, että aliurakoitsijat valitaan kunnan hankintamenettelyllä eikä pääurakoitsijan toimesta.

Nykyisen hallitusohjelman tavoite lisätä laajoja yhteishankintoja vaikuttaa aika ristiriitaiselta tämän lainsäädäntöhankeeseen ja kilpailun lisäämisen kanssa.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Esityksen toteutuminen ei olisi vaikuttamassa tavoitteisiin nähden millään merkittävällä positiivisella tavalla.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esitetyt keinot eivät edistä tavoitteita velvoitteiden, byrokratian, kustannusten ja tarvittavien resurssien näkökulmasta.

Ainakaan Nakkilan kunta ei tarvitse eikä kaipaa lailla säädelyä hyväntahtoista ohjausta valtiolta parhaan ratkaisun tekemiseksi. Yksityiskohtaista sääntelyä pitää aina lähtökohtaisesti vähentää eikä lisätä.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

On selvää, että monilla pienillä kunnilla ei ole todellisia olennaisia vaikutusmahdollisuuksia moniin sidosyksikköihinsä, määräysvallasta puhumattakaan. Periaatteessa tällaista sidosyksikköä ei siten välttämättä olisi aihetta pitää sidosyksikkönä. On hankala asettaa täsmällistä rajaa, mutta 10 %:n raja on joka tapauksessa aiheettoman korkea. Toinen kysymys on, onko tämäkään varsinaisesti muuta kuin yläperspektiivistä tapahtuvaa mikromanagerointia. Jollain edellytyksin voitaneen ajatella, että määräävän markkina-aseman kaltaisiin tilanteisiin on kansallisella tasolla aihetta puuttua. Tällöin olisi aihetta

alkaa tarkastella myös muita kuntasektoriin kohdistuvia tehostumuksia, jotka aiheutuvat markkinarakenteista.

Kunnalla pitäisi olla vaikutusmahdollisuus sidosyksikköihinsä. Tältä osin hallituksen tavoite on kannatettava. Nakkilan kunta arvioi, että sillä on merkittäviä vaikutusmahdollisuuksia sidosyksikköihin, joihin sillä on muutaman prosentinkin omistusosuus. Ehdotettu prosenttiraja on siten liian korkea.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Vaikutuksia on Nakkilassa ainakin jätehuollon palveluiden, ICT-palveluiden sekä elinkeinoja kehitysyhtiö Prizztechin palveluiden järjestämiseen. Nakkilan kunnan kannalta muutoksia suunnitellaan joka tapauksessa vaikutusmahdollisuuksien puutteen osalta. Kehitysyhtiölle ei ole sellaista kilpailijaa, joka pystyisi tarjoamaan saman tason ja palvelukokonaisuuden, joten esityksen vaikutus olisi puhtaasti byrokraattinen siltä osin, samoin kuin jätehuollon osalta. Kunta katsoo, että sillä on osaan näistä sidosyksiköistä vaikutusmahdollisuuksia, vaikka omistusosuus ei olekaan kymmentä prosenttia. Minkäänlaista hyötyä tai tavoitteiden mukaista vaikutusta ei ole syntymässä näistä ehdotuksista Nakkilan kunnan kannalta.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Nakkilan osalta muutoksista ei ole mitään hyötyä. Kunnan ei ole nykyiselläänkään pakko olla näennäisen sidosyksikön palvelujen käyttäjä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäajat eivät ole lainkaan riittävät. Jäyhä ja tehoton sidosyksikkö, jolla on keskeisiä tehtäviä, vaatii huolellisesti valmistellun purkamisen ja uuden palvelun käynnistämisen. Vähimmäissiirtymäaika on oltava kolme vuotta.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Nykyisten sidosyksiköiden kartoittaminen, sopimuksien mahdollinen päättäminen / muuttaminen, taloudellisten vaikutusten arviointi, mahdollisesti uusien kilpailutusten valmistelu ja toteutus, palveluiden toimintavarmuus sekä käyttöönottoprosessit.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Olisi tarkoituksenmukaista pohtia ne kokonaisuudet, jossa omistusosuusvaatimuksesta voitaisiin poiketa huomioiden se, että kunnilla on erilaiset resurssit, tarpeet ja mahdollisuudet palveluiden tuottamiseen. Esimerkiksi elinkeino- ja kehitysyhtiö Prizztechillä Nakkilan kunnassa nähdään olevan suuri merkitys osaamisen näkökulmasta koko toiminta-alueensa kehittämisessä. Jos vaatimuksesta koettaisiin olevan pakko säätää, omistusosuuden olisi yksinkertaista olla merkittävästi pienempi.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

Nakkilan kunta vastustaa kaikkea yksityiskohtaista lailla tai muulla sitovalla sääntelyllä tapahtuvaa tarpeetonta ohjausta, myös kunnallisen itsehallinnon kannalta. Kunnilla tulee olla mahdollisuus päättää toimintojensa järjestämisestä.

Keskeinen omituisuus on pilkkomisvelvoite, jonka suhde laajoihin yhteishankintoihin on erikoinen ja jonka tarkoitus ei ole tehostaminen, vaan yritysten osallistumismahdollisuuksien laajentaminen. Velvoittaminen pilkkomiseen pakolla silloinkin, kun se on omiaan aiheuttamaan hankinnan arvon nousua, ei ole myöskään markkinatalouden toimintamekanismien mukaista. Elinkeinoelämän kokonaisuuden kannalta pilkkomisvelvoite on siten myös yritysälämälle haitallinen merkantilistinen toimenpide.

Sidosyksikköratkaisu esitetyn kaltaisena ei myöskään hyödytä yrityselämää. Markkinatilanteeseen liittyvää pohdintaa siitä, millaiset yritykset pääsevät siitä kohtuuttomasti hyötymään, tulee käydä laajemmin. Joka tapauksessa sidosyksikköä koskeva omistusosuusraja on liian korkea.

Eriksson Reija
Nakkilan kunta